

УДК 323:329

**ПОЛІТИЧНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ОСНОВА
ДЕТЕРМІНАНТУ ЕЛЕКТОРАЛЬНОЇ
ПОВЕДІНКИ УКРАЇНЦІВ НА МІСЦЕВИХ
ВИБОРАХ 2020 РОКУ****POLITICAL IDENTITY AS THE BASIS OF THE
DETERMINANT OF ELECTORAL BEHAVIOR
OF UKRAINIANS IN THE 2020 LOCAL
ELECTIONS****Цурканова І. О.,**

кандидат політичних наук, асистент
кафедри філософії та політології Український
державний університет науки і технологій
(Україна, Дніпро) e-mail: irina1987b@i.ua
ORCID: 0000-0002-7152-4448

Tsurkanova I. O.,

candidate of Political Science, Assistant
Professor of Philosophy and Political Science
Ukrainian State University of Science and
Technology (Ukraine, Dnipro)
e-mail: irina1987b@i.ua
ORCID: 0000-0002-7152-4448

У статті автором проаналізовано політичну ідентичність як основу детермінанту електоральної поведінки виборців в Україні, на прикладі міста Дніпро. Увага акцентується на формуванні політичної ідентичності та ролі громадянського суспільства на політичну поведінку в процесі формування політичної свідомості індивіда.

Ключові слова: політична ідентичність, партії, електорат, вибори, суспільство.

In the article the author analyzes political identity as the basis of the determinant of electoral behavior of voters in Ukraine, on the example of the city of Dnipro. Emphasis is placed on the formation of political identity and the role of civil society in political behavior in the process of forming the political consciousness of the individual.

Keywords: political identity, parties, electorate, elections, society.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день однією з найактуальніших проблем у політичній науці є вивчення політичної ідентичності. Не дивлячись на те, що починаючи з початку XIX ст. сама категорія ідентичності розглядалася виключно в предметному полі психології, потім набула поширення в науковому дискурсі соціології та соціальної антропології. Пізніше аналіз даної категорії виходить за предметні рамки цих наук і проникає в область інтересів філософів та вчених, які займаються політичною проблематикою. Вже у другій половині XX століття починається становлення теорії політичної ідентичності та її вивчення в рамках політичної науки.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженням даної проблематики займалися

такі видатні вітчизняні вчені як: В. Андрусів, Т. Воропай, С. Горобчишина, О. Добржанська, В. Землюк, Г. Луцишин, Ю. Мацієвський, Л. Нагорна, Г. Палій, Н. Пашина, Н. Пелагеша, Ю. Тищенко, О. Токовенко, Г. Щедрова, Л. Шимченко та інші.

Якщо ми візьмемо праці закордонних вчених, які займалися вивченням політичної ідентичності, то можна сказати, що хронологічно першими тут були розробки представників мічиганської школи: А. Кемпбелла і Р. Кана, а також Ф. Конверса, У. Міллера і Д. Стоукса в області партійної ідентичності засновані на аналізі електоральної поведінки американських виборців. Де під партійною ідентичністю, в цьому випадку, розуміється саме політична ідентичність в цілому, оскільки, на думку вчених, саме партійна ідентифікація виступає в якості її основи. Особливий інтерес з точки зору дослідження теми представляють роботи: П. Бергера, Е. Еріксона, М. Кастельса, Т. Лукмана, У. Мішлера, С. Перегудової, О. Попової, Р. Роуза, І. Семененко, С. Хантінгтона та інших науковців.

Мета дослідження. Для дослідження політичної ідентичності, в першу чергу, пропонуємо здійснити аналіз взаємовідносин між політичними партіями та виборцями. Пропонуємо детально вивчити їх практичну взаємодію та показати чинники впливу на окрему особистість, її поведінку у суспільстві в контексті громадянської участі та спільної діяльності на основі політичних цінностей та інтересів.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб зрозуміти, яку роль відіграє політична ідентичність в сучасному суспільстві, необхідно проаналізувати її як основу детермінанту електоральної поведінки виборців в Україні 25 жовтня 2020 року.

Під детермінантами ми розуміємо чинники, які здатні впливати на політичні процеси і визначають специфіку їх простору.

Адже, як зазначає С. Коврига, політичний простір – це не лише реальні географічні межі певної держави, території, де існує влада і громадяни, а ще й абстрактне поняття – середовище спілкування та контакти, що виникають у процесі діяльності особи політичної. Політичний простір не є монополією одного актора, він – зона конкуренції та інституалізованого конфлікту самостійних суб'єктів [6, с. 164].

Політична ідентичність – це складний феномен, який формує ставлення актора до політичної системи, інститутів і процесів, з одного боку, і виникає під впливом політичних технологій – з іншого. Політична ідентичність безпосередньо впливає на характер і динаміку політичних процесів у державі і суспільстві. Крім того, політична ідентичність є результатом реалізації політики ідентичності та процесу її цілеспрямованого конструювання з боку інститутів держави і громадянського суспільства, політичних еліт і груп інтересів.

Політична ідентичність є одним з видів установок політичної свідомості індивіда, що детермінують його поведінку і взаємодію з соціальними групами. Як елемент загальної матриці ідентичностей індивіда, можна сказати, що політична ідентичність взаємодіє з етнічною, расовою, регіональною, національною, цивільною, наднаціональною, релігійною, конфесійною, професійною, гендерною та іншими видами ідентичності.

Так, наприклад, відомий український політолог М. Кармазіна у своїх наукових роботах зазначає, що «ідентичність є результатом ідентифікації. Вона зумовнюється пошуком способів задоволення потреб індивіда у процесі соціалізації. Індивід не тільки аналізує ситуації і середовища, у яких є можливості для задоволення його потреб, але й шляхом ідентифікації себе з «іншим», «іншими» у найрізноманітніших сферах (соціокультурній, економічній, політичній та ін.), середовищах (від професійного до злочинного), групах і спільнотах (соціальних, релігійних, расових), на різних рівнях (етнічному, національному, цивілізаційному) тощо. Віддаючи перевагу тим чи іншим, він віднаходить «своїх» («своїх» інших індивідів, більшу чи меншу «свою» групу, середовище), дистанціюючись при цьому від «інших-чужих», «інших-нейтральних», «інших-непізнаних», «інших-ворогів», їхніх груп і середовищ» [7, с. 14].

Кожен варіант ідентичності, безумовно, не знаходиться у «вакуумі», а взаємодіє з іншими в рамках ідентифікаційної матриці. Ідентифікація являє собою процес формування ідентичності. Політична ідентифікація є розуміння індивідом себе як суб'єкта політичного процесу, включення в нього, а також прийняття (або в деяких випадках відкидання) будь-якої політичної позиції в сукупності з визнанням цього іншими учасниками політичних відносин.

Політична ідентифікація виконує ряд суспільно важливих функцій. По-перше, політична ідентифікація сприяє формуванню громадської думки, оскільки впливає на те, яку політичну інформацію сприймає індивід, як її інтерпретує та оцінює. По-друге, ідентифікація впливає на електоральну поведінку. По-третє, політична ідентифікація конкретного актора впливає на рівень його зацікавленості політикою в цілому, а також допомагає індивіду орієнтуватися в політичному просторі, адаптуватися до ситуації. Разом з тим політична ідентифікація також виконує функцію структурування суспільства, інтеграції інтересів соціальних груп і соціального контролю.

Серед факторів, що роблять серйозний вплив на політичну ідентичність, необхідно відзначити соціалізацію, в ході якої відбувається визначення громадських ролей індивіда. Фактично політична ідентифікація (результатом якої є політична ідентичність) проходить в руслі політичної соціалізації. В її ході індивід

починає ототожнювати себе з членами політичних спільнот для яких характерні певні політичні цінності, цілі, установки та орієнтації; індивід рефлексує з приводу власного положення щодо політичної системи, формує свою структуру поглядів, співвідносить їх з політичними об'єктами та соціальними групами.

Ці чинники багато в чому визначають те, в якому руслі проходить політична соціалізація індивіда. Під їх впливом він може переймати і ретранслювати політичні цінності та установки, на яких буде ґрунтуватися його політична ідентичність.

Наприклад, відомий дослідник цієї проблеми Г. Айвазян під політичною ідентичністю розуміє детерміновані уявлення індивідів про своє політичне «Я», що складаються у результаті співвіднесення з іншими акторами політичного процесу, часткою якого і є електоральна поведінка. На думку автора, формування політичної ідентичності може проходити навіть несвідомо, у процесі політичної дії [1].

Видатний український соціолог О. Резнік розглядає політико-ідеологічну ідентичність як складову комплексної політичної ідентичності, при цьому у складі останньої він виділяє три рівні: ціннісно-ідеологічна ідентичність, узагальнена політична ідентичність та ситуативна політична ідентичність. Ціннісно-ідеологічна та узагальнена ідентичності є досить сталими, тоді як ситуативна ідентичність має мінливий та нестабільний характер. Якщо хоча б один з вищих рівнів ідентичності не є змістовно відповідним, визначальною стає ситуативна ідентичність і саме тут розгортається поле діяльності політтехнологів [10, с. 94].

Важливо відзначити первинність політичної програми, ідей і платформи партій в структурі партійної ідентифікації індивіда стосовно цінностей. На думку вчених, особистість швидше перегляне порядок ранжирування цінностей і власне до них ставлення, ніж вирішить змінити своє ставлення до якоїсь політичної сили (партії). Однак партійну ідентифікацію актора, на думку деяких вчених, багато в чому визначає ставлення до партії на ірраціональному рівні (афективне сприйняття символів, лідера, членів та інше), що і робить можливою її лабільність в рамках електорального процесу.

На думку українського історика та політолога Т. Бевз, «у процесі формування політичної ідентичності громадян важливу роль відіграють політичні інститути, зокрема партії, які посідають певне місце у політичному просторі» [2, с. 200].

Таким чином, ми пропонуємо на практичному досвіді проаналізувати місцеві вибори до міської ради, на прикладі міста Дніпро, які відбулися за пропорційною системою 25 жовтня 2020 року в Україні.

Зазначимо, що у місцевих виборах міста Дніпро брали участь 17 партій, а саме: Бать-

ківщина; Блок Вілкула «Українська перспектива»; Голос; Громадська сила; Демократичний альянс; Європейська солідарність; За майбутнє; Команда Дніпра; Національний корпус; Наш край; ОПЗЖ (Опозиційна платформа – За життя); Партія зелених України; Партія Шарія; Пропозиція; Свобода; Слуга народу; Справа.

Але в результаті передвиборчої гонитви до міської ради пройшли лише 6 партій, які подолали 5% бар'єр («Пропозиція», «ОПЗЖ», «Слуга народу», «Громадська сила», «Європейська солідарність» та Блок Вілкула «Українська перспектива»). (Див. таблицю 1).

Таблиця 1

Депутати Дніпровської міської ради VIII скликання 25.10.2020 р.

№ п/п	Партія	Кількість депутатів	Чоловіки	Жінки
1	«Пропозиція»	22	18	4
2	ОПЗЖ	13	11	2
3	«Слуга народу»	9	6	3
4	«Громадська сила»	8	7	1
5	«Європейська солідарність»	7	5	2
6	Блок Вілкула «Українська перспектива»	5	1	4
	Всього	64	48	16

Одразу виникає питання: «Чому більшість електорату проголосували саме за ці партії?». Відповідь досить проста. Бо цей електорат, у більшості випадків, голосує саме за лідера тієї чи іншої політичної сили, яка має високий рейтинг серед опитаних респондентів, а також за даними різних соціологічних досліджень.

Ідеальним сценарієм напередодні виборів можна вважати такий, де кожен активний громадянин повинен ознайомитися з передвиборчою програмою усіх партій та проаналізувати сильні та слабкі сторони кожної з них і лише після цього зробити свій вибір.

Ми вважаємо, що перемогли саме ті партії, в яких, по-перше, був сильний лідер, по-друге, кожна з них мала професійну команду фахівців та переконливу політичну програму. Однак, жодна з вищеперелічених партій не зуміла здобути в місцевих перегонах «моновладу», хоча найбільшу кількість депутатів міської ради здобула партія чинного мера Б. Філатова. Не дивлячись на те, що ці вибори продемонстрували все ж таки значний рівень підтримки регіональних політичних партій.

Досить дивним залишається той факт, що ВО «Батьківщина» по всій Україні набрала вагомий відсоток голосів виборців, крім міста Дніпро. Адже відповідно до соціопитувань, які проводилися напередодні виборів, саме ця політична сила мала усі шанси подолати 5% бар'єр та зайняти своє місце в дніпровській міській раді.

Що ж стосується низької явки виборців, то ми вважаємо, що це відбулося, по-перше, через те, що в країні вибори проходили саме у період пандемії COVID-19 і люди не хотіли наражатися на небезпеку, а по-друге, як показує практика останніх років, українці вирішили голосувати не за «нове, перспективне», а за те, «щоб не було ще гірше».

Відомий політолог та керівник Центру політичного аналізу «Пента» В. Фесенко зазначає, що «місцеві партії, які не мають суттєвого впливу на виборах парламентських, частіше за все взагалі не беруть в них участь. У соціологічних опитуваннях значна частина респондентів робить інакший вибір в голосуванні за конкретну партію, коли йдеться про місцеві та парламентські вибори одночасно. На загальнонаціональних виборах визначальну роль грають рейтингові політичні лідери і партії, які вони очолюють» [9].

Як бачимо Б. Філатов, вже у другому турі отримав 80,61% підтримки громадян та здобув перемогу мера вдруге, а його нова партія «Пропозиція», яку він створив напередодні виборів, зайняла своє ключове місце в міській раді Дніпра.

На думку голови громадської організації «Асоціація Політичних Наук» Д. Сінченко стверджує, що «ці місцеві вибори засвідчили що, по-перше, демократія в нашій країні працює – вибори були конкурентними й загалом відповідали виборчому законодавству. Проте виборче законодавство, за яким відбулися ці вибори, на його думку, було найгіршим за всю історію незалежності. «Ідею «відкритих списків» було повністю дискредитовано. По факту ми отримали не відкриті списки, а ускладнену звичайну пропорційну систему. Виборець не обирав кандидатів – він вибирав політичну силу, і тому мандати отримали передусім кандидати, які мали прохідні місця у єдиному виборчому списку» [9].

Як зазначає О. Резнік «саме партії зацікавлені в самоідентифікації із ними якомога більшої кількості виборців. Але ця дещо спрощена схема політичного вибору індивіда не відображає соціально-психологічних механізмів формування політичних орієнтацій, потреб та інтересів, їх психологічних та соціальних детермінант» [10, с. 23-24].

Що стосується свідомості людини, яка має прямий вплив на політичну поведінку, на наш погляд, досить цікавою є думка Т. Євгенєвої, яка пропонує виділити декілька функцій установок в процесі пізнання та мотивації

поведінки: пізнавальну, афективну, оцінювальну і поведінкову. Однак одну з вагоміших вона виділяє функцію бар'єру та зазначає, що «сформована у свідомості людини, вона не допускає інформацію, яка могла б їй суперечити. Так, позитивна установка відносно певної політичної партії або лідера змушує підсвідомо не помічати і не запам'ятовувати інформацію протилежного характеру. Так само і негативна установка не дозволяє бачити в суб'єкті нічого позитивного. Негативна установка спрямовує особистісну або масову увагу лише на одну сторону об'єкта, здійснюючи своєрідний відбір інформації» [5, с. 63-65].

Зміна партійної ідентичності індивіда можлива, якщо він змінює відношення не стільки до конкретної партії, скільки до всіх політичних сил в цілому.

Партійна ідентичність займає важливе місце в загальній матриці ідентичностей, багато в чому визначає політичні пристрасті індивіда і прихильність до певної партії, структурує політичні погляди з питань політичних подій, а також формує ставлення індивіда до спірних питань, його переваги. При цьому вона тісно пов'язана з персоніфікованим та ідеологічним рівнями, які опосередковано зумовлюють партійні орієнтації, а також політичну поведінку актора. Збіг всіх трьох типів ідентифікації дає право вважати індивіда відданим прихильником політичної сили або об'єднання, в той час, як їх неузгодженість веде до нестійкої структури. Ступінь стабільності всіх трьох рівнів і їх збіг або розбіжність багато в чому формують електоральні переваги. Крім того, партійна ідентичність робить непрямий вплив на процес легітимації чинної влади, прийняття наявних «правил гри», а також виступає в ролі «фільтра», який надходить ззовні політичної інформації, оскільки допомагає індивіду в процесі її інтерпретації.

Якщо розглядати формування, зміни та розвиток партійної ідентичності з точки зору соціалізації індивіда, то впевнено можна сказати, що основним «агентом» виступає сім'я. Тобто індивід спонтанно переймає партійні установки родичів в процесі практик сімейного спілкування, а також отримує відповідну інформацію від них з питань політики, що може впливати на його партійну ідентифікацію. Одним із головних факторів також можна вважати політичну освіченість або аполітичність особи.

У той самий час аполітичність, викликана довірою до влади чи втратою віри у можливість проводити хід політичних процесів, сприяє зростанню впливу демагогів і радикалів і накопиченню протиріч, які, не знаходячи виходу в конституційному руслі, у перспективі можуть призвести до соціального вибуху та малокерованих конфліктів [3, с. 25-27].

Таким чином, може відбуватися розпорошення суспільних сил, що сприяє маніпуляціям у політичних процесах.

Партійна ідентичність складається з багатьох чинників. У політології є дві точки зору на цю проблему: 1) партійна ідентичність формується в дитинстві за допомогою впливу батьків; 2) вона визначається десятиліттями життя через вплив суспільного середовища, економічної ситуації в країні, особистого доходу, інтересів, походження та інших індивідуальних критеріїв. Жодна з цих позицій окремо не визначає сутність феномена, що розглядається. Вони є доповненням і роз'ясненням одне одного. На підтвердження першої варто зазначити, що вже в ранньому віці з'являються зразки політичного мислення, що передаються батьками [11, с. 74-76].

Хочеться зазначити, що все ж таки визначення партійної ідентичності виявляється у приналежності людини, соціальної групи до конкретної політичної партії, членом якої вона може бути, а також усвідомленні її політичної ідеології, програми та реалізації політичних цінностей у політичному житті. Людина отримує партійну ідентичність лише у тому випадку, якщо вона набуває її під час соціалізації індивідуальної ідентичності як члена колективу.

Як зазначає Т. Бевз «з усвідомлення належності себе до певної соціальної спільноти чи групи в особистості виникає відчуття тотожності з цією соціальною спільнотою» [2, с. 192].

Поняття партійної ідентичності відіграє величезну роль у дослідників, які вивчають електоральну поведінку з точки зору соціальної психології; вони відводять партіям роль основних суб'єктів, із якими ідентифікують себе виборці. Схильність голосувати за певну партію виробляється у індивіда в процесі ранньої соціалізації.

Проте слід зазначити, що політичні уподобання змінюються протягом усього життя. Крім того, істотний вплив на структуру партійної ідентичності надають безпосередньо політичні інститути, партії (які залучають нових шляхом поширення своїх програм в маси, в тому числі за допомогою політичної реклами та політичної пропаганди), засоби масової інформації, а також суспільна думка. Простежується взаємозв'язок соціальної мобільності та політичної ідентичності: зміна соціального і майнового статусу часто веде до зміни політичних переваг в цілому.

Слід зауважити на тому, що неодмінною складовою електоральної поведінки індивіда або соціальної групи є її соціальне середовище. Адже на політичну ідентифікацію індивіда і його електоральну орієнтацію впливають такі параметри, як стать, вік, дохід, національна і расова приналежність, професія, релігійні переконання, місце проживання тощо.

Ми також вважаємо, що на електоральну поведінку досить суттєво впливає і сам політичний процес. Таким чином партійна ідентичність набуває деякі специфічні форми. Так,

наприклад, партії у ході перевибірчої кампанії намагаються зібрати якомога більше голосів свого електорату.

На сьогоднішній рівень довіри населення до політичних партій, громадських організацій, центральних та місцевих органів влади залишається досить низьким: за даними досліджень Інституту Соціології НАН України майже 80% українців не схильні довіряти не лише громадським та державним інститутам, але й своїм співгромадянам [12]. Це дуже високий відсоток недовіри, який надалі може призвести до низької громадянської відповідальності. Адже недовіра до навколишніх перешкоджає формуванню групової солідарності та підвищенню рівня самоорганізаційної активності населення.

Важливо зазначити, що лише чверть населення країни відчуває відповідальність щодо стану держави в цілому, міста або села, де вони проживають.

О. Добржанська пропонує формувати європейську ідентичність в українському суспільстві через засоби масової інформації та комунікації з врахуванням феномену впливу ЗМІК на суспільну масову свідомість, що передбачає спрямоване об'єктивне інформування української спільноти та підтримку Державної цільової програми з питань європейської інтеграції [4]. Але чи готові українці до цієї європейської інтеграції? І не треба забувати про те, що все ж таки структурними елементами політичної реальності є політичні інститути суспільства, які об'єднують громадян за їх політичними поглядами та інтересами.

А політичні інтереси, своєю чергою, набувають ваги та значення тоді, коли вони володіють однозначністю і рішучістю, що є свідченням їх політичної волі та усвідомлюються їх суб'єктами, які починають їх виразно висловлювати і реалізовувати через організацію нових політичних інститутів або посилення свого впливу в рамках вже тих, що існують. Тобто, починає відбуватися боротьба за розширення політичного впливу партій та участь у виборчих кампаніях з метою збільшення кількості своїх представників у владних структурах тощо.

Як зазначає Н. Пашина «головним завданням стратегії розвитку політичної ідентичності є демократична консолідація українських громадян» [8, с. 12].

Ми з впевненістю можемо сказати, що на вибір громадян при голосуванні впливають, по-перше, партійні симпатії або симпатії лідера; по-друге, передвиборча компанія та політтехнології; по-третє, інформаційна атака з боку ЗМІ та найближчого оточення (сім'я, друзі, знайомі тощо); по-четверте, дії уряду, а також соціальна, економічна та політична ситуація в країні. Всі ці чинники безпосередньо впливають на електоральну поведінку виборців та політичну ідентичність.

Висновок. Підсумовуючи отримані результати ми можемо зробити висновок, що для дослідження політичної ідентичності громадян необхідно провести, в першу чергу, аналіз місцевих інститутів влади та їх взаємовідносини з політичними партіями та електоратом у період виборчої кампанії та після неї. Адже ці питання стосуються інтересів політичної орієнтації, ідеологічних поглядів та партійних уподобань громадян. В цьому випадку дуже вдало підходять такі інструменти впливу як ЗМІ, котрі безпосередньо впливають на політичний процес. Головним завданням політичних партій є передусім боротьба за кожного виборця. Зазначимо, що великий вплив на політичну свідомість мають партії, які використовують у своєму арсеналі маніпулятивні технології. Таким чином, політична ідентичність виступає складовою політичної системи, що містить в собі важливі цінності та сприяє розвитку єдності країни.

Список використаних джерел

1. Айвазян Г. А. Политическая идентичность как аналитический инструмент политологии Социум и власть. – 2010. – №3. – С. 29 – 32.
2. Бевз Т. Теоретико-методологічні підходи та алгоритм дослідження політичних ідентичностей у міській громаді // ДВНЗ «Київський національний університет імені Вадима Гетьмана», 2017. - №6. – 191-208.
3. Bennet W. Lance. Personalization of Politics: Identity, Social Media, and Changing Patterns of Participation // The Annals. 2012. Vol. 644. P. 20-39.
4. Добржанська О. Л. Політична ідентичність українського суспільства в умовах Європейської інтеграції : дис. канд. політ. наук: 23.00.03 / Олена Леонідівна Добржанська. – К., 2008. – 215 с.
5. Евгеньева Т. В. Технологии социальных манипуляций и методы противодействия: спецкурс по политической психологии / Т. В. Евгеньева. – СПб.: Питер, 2007. – 80 с.
6. Коврига С. Детермінанти політичного простору // Політичні виміри свободи людини.// №4, 2010 - С.164-171.
7. Кармазіна М.С. Політичні ідентичності в сучасній Україні: міська громада Донецька. – К.: ПП-ЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2016. – 232 с.
8. Пашина Н. П. Формування політичної ідентичності в умовах демократичної трансформації українського суспільства: Монографія / Н. П. Пашина. – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2013 – 416 с.
9. Перші місцеві вибори в Україні в умовах пандемії та децентралізації пройшли з рекордно низькою явкою та без абсолютних переможців [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 24 листопада 2020 року. - Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-elections/3142240-miscevi-vibori2020-pidsumki-tendencii-ta-so-bude-dali.html>
10. Резнік О. Політична самоідентифікація особистості за умов становлення громадянського суспільства / О. Резнік. – К.: Інститут соціології НАН України., 2003. – 184 с.
11. Russel J. Dalton. Party Identification and Its Implications. Oxford research encyclopedias.

URL: <http://politics.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-72> (accessed 19.01.2022).

12. Соболева Н. На шляху надій і розчарувань: сподівання та страхи сучасних українців / Н. Соболева // Українське суспільство. Двадцять років незалежності. Соціологічний моніторинг: У 2-х т. Том 1/ Аналітичні матеріали / За ред. д.ек.н. В. Ворони, д. соц.н. М. Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2011. – 576 с. – С.268.

References

1. Aivazyan GA Political identity as an analytical tool of political science Society and power. - 2010. - №3. - P. 29 - 32.

2. Bevz T. Theoretical and methodological approaches and algorithm for the study of political identities in the urban community // SHEI «Kyiv National University named after Vadym Hetman», 2017. - №6. - 191-208.

3. Bennet W. Lance. Personalization of Politics: Identity, Social Media, and Changing Patterns of Participation // The Annals. 2012. Vol. 644. P. 20-39.

4. Dobrzhanska OL Political identity of Ukrainian society in the conditions of European integration: dis. Cand. flight. Sciences: 23.00.03 / Olena Leonidivna Dobrzhanska. - K., 2008. – 215 p.

5. Evgenieva TV Technologies of social manipulation and methods counteraction: a special course in political psychology / TV Evgenieva. - СПб.: Питер, 2007. – 80 с.

6. Kovryga S. Determinants of political space // Political dimensions of human freedom.// №4, 2010 - P.164-171.

7. Karmazina MS Political identities in modern Ukraine: Donetsk city community. - K.: IPIEND them. IF Kuras NAS of Ukraine, 2016. – 232 p.

8. Pashina NP Formation of political identity in terms of democratic transformation of Ukrainian society: Monograph / NP Pashina. - Luhansk: Knowledge Publishing House, 2013 – 416 p.

9. The first local elections in Ukraine in the conditions of pandemic and decentralization were held with a record low turnout and without absolute winners [Electronic resource] // Ukrinform. - November 24, 2020. - Access mode: <https://www.ukrinform.ua/rubric-elections/3142240-miscevi-vibori2020-pidsumki-tendencii-ta-so-bude-dali.html>

10. Reznik O. Political self-identification of the individual in terms of the formation of civil society / O. Reznik. - Kyiv: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine., 2003. – 184 p.

11. Russel J. Dalton. Party Identification and Its Implications. Oxford research encyclopedias. URL: <http://politics.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-72> (accessed 19.01.2022).

12. Soboleva N. On the path of hopes and disappointments: hopes and fears of modern Ukrainians / N. Soboleva // Ukrainian Society. Twenty years of independence. Sociological monitoring: In 2 volumes Volume 1 / Analytical materials / Ed. Ph.D. V. Voroni, Doctor of Social Sciences M. Shulgi. - Kyiv: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2011. - 576 p. - P.268.